

Egyelőre sok a „ha”

Interjú Bod Péter Ákossal

Szerző Dirk Wölfer

Milyen makrógazdasági pályát vár 2012-re?

A gazdasági növekedést illetően inkább a pesszimisták közé sorolom magam, a nulla és mínusz egy százalék közötti értékre számítok. Miért? A vállalati körben nincs erős beruházási tevékenység, a fogyasztás nem nagyon tud nőni, az állami beruházások takaréklángra vannak téve, készletnövelésre nincs ok. A húzó erő továbbra is a kivitel lesz, miközben a fogyasztási import nem lesz erős. Ennek köszönhetően tovább nőhet a nettó export. Segít rajtunk a gyenge forint, és az egység-bérlétségek sem szálltak el: nálunk az elmúlt tíz évben nem következett be olyan reálbér-növekedés, mint némelyik periféria országban. Ebből adódóan a versenyképességünk többé-kevésbé rendben van, bár látni kell, hogy gazdaságunk egy

része szinte autonóm jellegű, a hazai feltételektől majdnem függetlenül működik. A magyar járműipar exportja nem attól nő, hogy gyengül a forint, vagy csökken a hazai bérszint, hanem attól, hogy milyen ütemben nő mondjuk a német autógyártók kivitele Kinába.

A gazdaságpolitika új varázsszava a „növekedési terv”? Szükség van ilyen tervre?

A kormány gazdasági ideológiájában alapvető tétel a növekedés, hiszen éppen ennek elhanyagolásával kritizálta elődjait – többé-kevésbé jogosan: tény, hogy már 2007-ben, amikor csökkentik a kiadásokat, a gazdaság, nálunk már nem bővült. Ugyanakkor úgy vélem, hogy most nem lenne jó erőltetni a növekedést. Sosem jó erőltetni, de most pláne nem, amikor

szavahihetőségi problémákkal küzd a gazdaságpolitika. Ilyen helyzetben ki hiszi el neki a növekedési terveket, hiszen pénze sincs rá?

A gyenge növekedés önmagában is gond, de a költségvetésre nézve is kockázatot jelent.

Igen. A 2012. évi tervbe nagy tartalék van beépítve, amelyet negatív növekedés esetén fel is főgnak használni. E bizonytalansággal együtt szerintem teljesíthető a deficitcél, azaz kettessel fog kezdődni. Az igazán izgalmas év 2013 lesz. Akkor vezetnek ki a különadókat, amelyek nélkül viszont gond lesz, ha nem csökkentik a kiadásokat. Egyes tételek akár nőhetnek is, pl. a kamatköltség.

Az adóemléseket elfogadhatónak tartja?

A folyó fogyasztás terhelése talán még a legkevésbé káros az adók között, ezért a forgalmi adó emelése olyan lépés, amelynek irányával egyetértek. Mértéke azonban már vitatható. Az „egyszeri” adókról már a bevezetés pillanatában is lehetett sejteni, hogy nem egyszeriek, most már csak az kérdés, hogy meddig tart az átmenetiség. A bevételek teljesülésére nézve mindig vannak kockázatok, de ezek most is a „szokásos” keretek között mozognak.

A kiadási oldalon lát érdemi előrehaladást?

A merrev kiadási tételknél tett erőfeszítéseket a kormány, ilyen pl. a munkanélküliségi ellátás, a szociális segélyezés átalakítása. A konkrét megoldásokat roppant sok kritika éri, de az vitathatatlan, hogy itt szükség volt valamilyen átalakításra. Az intézkedéseknek azonban csak akkor lesz hatása, ha a szükséges „hármast ugrás”-ból – a segélyből való kiküldés, a közmunkába való bekerülés és végül az elsődleges munkapiacra való átlépés – meglesz a harmadik is. De három csak akkor lehet ugrani, ha megvolt az első kettő. A nyugdíjrendszer jövőjét illetően jelenleg még igen nagy a bizonytalanság.

Fotó: Bock

Óriási feszültségeket okoz a gazdaságban a devizahitelek problémája. Jól kezeli ezt a kormány?

Már az elmúlt 2-3 évben is egy erőteljes mérlegátrendezés ment, megy végbe a vállalatok, a bankok és a családok szintjén is. Az adóskor már 2008-óta meg akarnak szabadulni a devizahitelektől, azóta az állomány növekedése már csak az árfolyamváltozásokból eredt. Jogosan lehet kritizálni a végtörlesztés technikáját, de racionális ez a „deleveraging”, tehát a kiterjesztés tudatos csökkentése. Magam is úgy látom, hogy a kormány nem jó megoldást választott, bár elfogadom, hogy valamilyen kellett csinálnia. Sajnos a lakossági deviza-eladósodása miatt a következő években gyenge lesz a belső növekedési impulzus: ha túlzott eladósodottság következett be 10 év alatt, akkor a következő 10-15 évben annak negatív hatása fog érvényesülni.

Ilyen kényszerek közepette mikor csökkentheti a kamatokat a jegybank?

Jelenleg nem az inflációs célok, hanem a finanszírozási feltételek és az árfolyammozgások határozzák meg a Nemzeti Bank politikáját. Azok az új intézményi keretek, amelyek közé Magyarország hamarosan, heteken belül kerülhet – új IMF-megállapodás, európai szerződés – stabilizálóan hathatnak a várakozásokra, így az MNB visszatérhet alapúgyhez, az infláció ellenőrzéséhez. Ha tehát visszaállna egy kiszámítható pálya, ha nem lesz újabb jelentős adóemelés, ha a következő költségvetési konszolidáció már inkább a kiadási oldalra vonatkozik, akkor indulhatna lefelé a kamat. De sok benne a „ha”.

Hogyan ítéli meg a foglalkoztatási célokat?

Egyelőre nem látom, hogy jelentősen bővült volna a foglalkoztatás, és nem gondolom, hogy a szerény növekedési kilátások mellett most

egyáltalán lenne rá esély. Nálunk különösen a képzetlenek körében nagyon gyatra a mutató, az viszont teljesen valószínű, hogy a fél-analfabéta tartós munkanélküliek a high-tech szektorokban helyezkedjenek el. Ezért érhető, hogy a gazdaságpolitika máshol keres foglalkoztatási lehetőségeket, pl. a mezőgazdaságban vagy egyszerű szolgáltatási tevékenységekben. Am ott is szerények a lehetőségek.

A gazdasági miniszter az „újraiparosítás” nevezte meg kitörési pontnak. Kell több ipar?

Az újraiparosítás részben már megtörtént az elmúlt 20 évben. Sürgetni meg nem lehet, mert a gazdasági szereplőké a végső szó, nem a kormányé. Jelenleg tapasztalható a banki és kereskedelmi szférával, a szolgáltatási szektorral szemben bizonyos kormányzati ellenérzés, és ugyanakkor a termelőszektor idealizálása. Ez azonban nekem kissé naivnak tűnő ideológia, hiszen a szolgáltatási szektorban léteznek igen nagy a hozzáadott értékű, rengeteg tudást igénylő területek. Ha Budapestre jön egy Shared Service Center, és alkalmaz ezer szakembert, akkor ennek nagyon kell örülni. Annak is lehet örülni, ha egy nadrágyarró üzem jön, de ezek nem egyformán bővítik a gazdaságot.

Hogyan jellemezné a jelenlegi gazdaságpolitika elméleti alapjait?

A mostani gazdaságpolitikai rendszerben benne van egyrészt egy kis adag kinalati oldali politika. „Leviszem az szjá-t, és akkor majd beindul a gazdaság, lesz egy millió munkahely”. Emellett támaszkodik keynesianusi eszközökre – ld. a 2010. évi fogyasztás-ösztönző intézkedésekre. És végül van benne egy „harmadik utas” elem, némi naiv antikapitalista vonásokkal, főleg a pénztökével szemben. De ez inkább életérzésnek tekinteném, és nem gazdasági filozófiának. A legfőbb gond az, hogy ezek az irányok keverednek, egymást

Bod Péter Ákos közgazdász (1951) Szigetváron született. A Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen 1975-ben szerzett diplomát, majd az Országos Tervhivatal kutatóintézetében dolgozott elemzőként a gazdasági rendszer és a gazdaságirányítás területén, 1985-1990 között pedig osztályvezetőként. A rendszerváltás után 1990-91-ben ipari és kereskedelmi miniszter, 1991-1994 között az MNB elnöke, 1995-től 1997-ig pedig Londonban az Európai Újjáépítési és Fejlesztési Bank (EBRD) ügyvezető igazgatója. Jelenleg a Corvinus Egyetem tanszékvezető egyetemi tanára. 2011-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjével tüntették ki.

lerontják – ebből lesz a magyar kulimász. Elismerem, hogy az elmúlt hónapokban azért bekövetkeztek már bizonyos irányváltoztatások. A Széll Kálmán Terv például egy klasszikus, szinte IMF-logikájú terv. Csak utána meginthoztak néhány olyan intézkedést, mint a végtörlesztést, amit seholva nem lehet beilleszteni. A nem szokványos megoldásokkal nekem nem az a bajom, hogy nem szokványosak, hanem hogy a mi esetünkben láthatóan nem működnek.

Számít arra, hogy módosul a gazdaságpolitika irányja?

Tanulságos volt, hogy a kormány intézkedései nem Magyarország országkockázati felértékelését eredményezték, hanem ellenkezőleg: a szuverén besorolás romlott, miközben a fundamentumok nem nagyon változtak. Ez rávilágít arra, hogy a gazdaságpolitikai cik-cakkok, a követhetetlen irányváltások növelik a bizonytalanságot – miközben romlik a külső környezet. Ráadásul a gazdaságpolitikában tapasztalható kapkodáshoz hasonló improvizálást érzek egyes szakterületeken is, pl. az oktatás vagy kutatás-fejlesztés világában. A kormányzati működésnek nem ilyennek kell lennie.

A politikai hatalmi viszonyok mennyire tükröződnek a gazdasági döntésekben?

A kétharmados parlamenti többség, az ellenállás nélküli kormányzás lehetősége a gazdaságpolitikára nézve nem adomány, hanem átok. Nem kell egyeztetni, a vita formális, a jogszabály már nem akadály. A közgazdaságtanban azért fontos a jog és a mögötte álló szokás, mert megszüri az ötleteket: jogszertűlen megoldással nem kellene próbálkozni, keresni kell egy másikat, ami jogszertű – nem pedig átríni a jogszabályt. Ez azért gond, mert így csak későn – túl későn – derül ki, ha nagy ostobaságot csinál az ember.

Fotó: Kriszta Csengeri